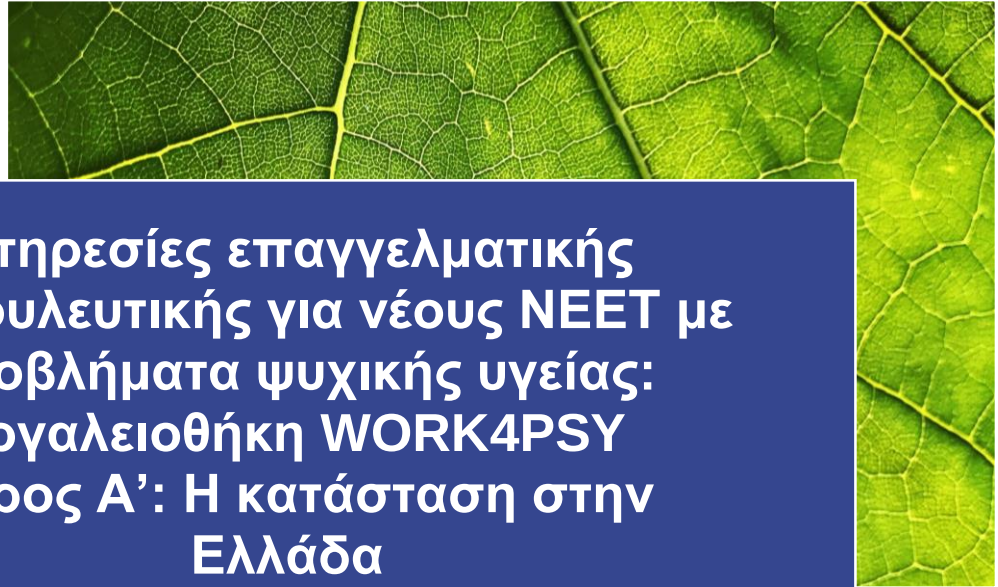

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Work4Psy

An innovative model for career counselling
services to mental health NEETs

Υπηρεσίες επαγγελματικής συμβουλευτικής για νέους NEET με προβλήματα ψυχικής υγείας: Εργαλειοθήκη WORK4PSY Μέρος Α': Η κατάσταση στην Ελλάδα

Partner Organizations

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

The European Commission's support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents, which reflect the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-Non-Commercial-Share-Alike 4.0 International \(CC BY-NC-SA 4.0\)](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/)

Υπηρεσίες επαγγελματικής συμβουλευτικής για νέους NEET με προβλήματα ψυχικής υγείας: Εργαλειοθήκη **WORK4PSY**

Μέρος Α': Η κατάσταση στην Ελλάδα

Επιμέλεια:

Νίκος Δρόσος

IMPRINT

Η εργαλειοθήκη WORK4PSY είναι προϊόν της κοινοπραξίας WORK4PSY, η οποία χρηματοδοτείται από το πρόγραμμα Erasmus+ της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι απόψεις που εκφράζονται είναι αυτές των συγγραφέων. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δεν μπορεί να θεωρηθεί υπεύθυνη για οποιαδήποτε χρήση των πληροφοριών που δημοσιεύονται στην παρούσα εργαλειοθήκη.

©WORK4PSY Consortium, 2021

Επιτρέπεται η αναπαραγωγή και η διανομή, με την προϋπόθεση ότι αναφέρεται η πηγή. Για περισσότερες πληροφορίες και επικοινωνία, επισκεφθείτε τον ιστότοπό μας στη διεύθυνση www.work4psy.eu.

Έκδοση: PEPSAEE

Επιμέλεια: Νίκος Δρόσος

Σελιδοποίηση και γραφικός σχεδιασμός: e-Mundus

1.2 Υπηρεσίες υποστήριξης της σταδιοδρομίας στην Ελλάδα

ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΝΙΚΟ ΔΡΟΣΟ, ΜΕΝΕΛΑΟ ΘΕΟΔΩΡΟΥΛΑΚΗ & ΜΑΡΑ ΚΟΥΡΤΟΓΛΟΥ

Στο υποκεφάλαιο αυτό παρουσιάζονται οι παρεμβάσεις σταδιοδρομίας που αφορούν τα άτομα με προβλήματα ψυχικής υγείας που έχουν πραγματοποιηθεί ή/και εξακολουθούν να πραγματοποιούνται στην Ελλάδα.

ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΜΕΝΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ¹

Η προοπτική της προστατευμένης απασχόλησης για την επαγγελματική ένταξη των ατόμων με αναπηρία αναφέρεται σε προστατευμένα επαγγελματικά κέντρα όπου τα άτομα μπορούν να αναπτύξουν τις επαγγελματικές τους δεξιότητες και να αποκτήσουν εργασιακή εμπειρία. Δεν είναι παραγωγικά κέντρα και στοχεύουν κυρίως στην προετοιμασία του ατόμου για ένα πιο ανταγωνιστικό εργασιακό περιβάλλον. Ο παρακάτω νόμος τα ρυθμίζει στην Ελλάδα:

- Το 1999 ο νόμος 2716/1999 (ΦΕΚ Α' 96/17-5-1999) έδωσε τη δυνατότητα λειτουργίας δομών προστατευμένης απασχόλησης για άτομα με χρόνια προβλήματα ψυχικής υγείας και σοβαρά ψυχοκοινωνικά προβλήματα. Πρόκειται για "Ειδικές Μονάδες Αποκατάστασης και Ένταξης στην Εργασία" και λειτουργούν "Εργαστήρια Προστατευμένης Απασχόλησης" και "Εργαστήρια Επαγγελματικής Κατάρτισης". Λειτουργούν ως αποκεντρωμένες μονάδες νοσοκομείων, Ακαδημαϊκών Ψυχιατρικών Νοσοκομείων, Ακαδημαϊκών Ινστιτούτων Ψυχικής Υγείας και Πανεπιστημιακών Μονάδων στον τομέα της ψυχικής υγείας.

Τα προστατευμένα εργαστήρια στην Ελλάδα λειτουργούν ως ένα άτυπο είδος απασχόλησης και παρέχουν στα άτομα με προβλήματα ψυχικής υγείας μια δομημένη καθημερινή ρουτίνα, υποστήριξη, εκπαίδευση και ανάπτυξη επαγγελματικών δεξιοτήτων. Ωστόσο, δεν

¹ Δρόσος, Ν., Αντωνίου, Α.Σ. (2020). Αναπηρία και εργασιακή ένταξη: προστατευμένη και υποστηριζόμενη απασχόληση. *eos* 6(1), 109-123.

στοχεύουν στην παραγωγικότητα και σπάνια προσφέρουν προϊόντα προς πώληση, εκτός από ειδικές περιπτώσεις ή ετήσιες εκθέσεις. Στις περισσότερες περιπτώσεις δεν υπάρχει αμοιβή για την εργασία και τα άτομα δεν έχουν νόμιμα ασφαλιστικά και συνταξιοδοτικά δικαιώματα.

ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΙ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΙ

Οι Κοινωνικοί Συνεταιρισμοί Περιορισμένης Ευθύνης (ΚΟΙ.Σ.Π.Ε.) αποτελούν ένα ιδιαίτερο είδος συνεταιρισμού, καθώς είναι ταυτόχρονα παραγωγικές και εμπορικές μονάδες και μονάδες ψυχικής υγείας. Ρυθμίζονται από το Υπουργείο Υγείας, Τμήμα Ψυχικής Υγείας και χρηματοδοτούνται εν μέρει από αυτό για την κάλυψη των δαπανών που συνδέονται με την ιδιότητά τους ως μονάδων ψυχικής υγείας. Κύριος στόχος τους είναι η κοινωνικοοικονομική και εργασιακή ένταξη και η οικονομική αυτονομία των ατόμων με σοβαρά ψυχοκοινωνικά προβλήματα. Υπό το πρίσμα αυτού του στόχου, αναπτύσσουν οικονομική δραστηριότητα. Όλοι οι εργαζόμενοι με προβλήματα ψυχικής υγείας λαμβάνουν μισθό και έχουν όλα τα νόμιμα ασφαλιστικά και συνταξιοδοτικά δικαιώματα. Ένα ποσοστό 30% των εργαζομένων που εργάζονται σε ΚΟΙΣΠΕ πρέπει να είναι άτομα από ευάλωτες ομάδες.

Σε κάθε Τομέα Ψυχικής Υγείας των δύο κύριων αστικών κέντρων της Αθήνας και της Θεσσαλονίκης μπορεί να λειτουργεί μόνο ένα ΚΟΙΣΠΕ, ενώ στην υπόλοιπη χώρα υπάρχει ένας ΚΟΙΣΠΕ σε κάθε Περιφέρεια. Σήμερα υπάρχουν 28 ΚΟΙΣΠΕ και σε αυτά εργάζονται περίπου 600 χρήστες ψυχικής υγείας.

Οι Κοινωνικοί Συνεταιρισμοί Περιορισμένης Ευθύνης (ΚΟΙΣΠΕ) έχουν επίσης συγκροτήσει την Πανελλήνια Ομοσπονδία Κοινωνικών Συνεταιρισμών Περιορισμένης Ευθύνης και συνάπτουν συνεργασίες.

Οι ΚΟΙΣΠΕ διέπονται από τους ακόλουθους νόμους:

- Το 1999 ο νόμος 2716 (ΦΕΚ Α' 96/17-5-1999) προβλέπει τη δυνατότητα ίδρυσης φορέων κοινωνικής οικονομίας. Το άρθρο 12 προσφέρει τη δυνατότητα ίδρυσης Κοινωνικών Συνεταιρισμών Περιορισμένης Ευθύνης με κύριο στόχο την

κοινωνικοοικονομική και εργασιακή ένταξη ατόμων με ψυχικές διαταραχές και σοβαρά ψυχοκοινωνικά προβλήματα.

- Ο παραπάνω νόμος βελτιώθηκε αργότερα από τους νόμους: 4019 (ΦΕΚ Α' 216/30.9.2011) και 4430 (ΦΕΚ Α' 205/31-10-2016), οι οποίοι αναφέρονται γενικά στην κοινωνική οικονομία, το 2011 και το 2016 αντίστοιχα.

Όλοι οι εργαζόμενοι της ευάλωτης ομάδας που εργάζονται στις Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις, διατηρούν τα κρατικά επιδόματα αναπηρίας τους, γεγονός που τους αφαιρεί ένα σημαντικό αντικίνητρο για να εργαστούν.

ΚΡΑΤΙΚΕΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ

Τα άτομα με προβλήματα ψυχικής υγείας που έπαιρναν επιδόματα αναπηρίας, έχαναν τα επιδόματα αυτά αν άρχιζαν να εργάζονται στην ελεύθερη αγορά. Αυτό αποτελούσε σοβαρό αντικίνητρο για τα άτομα με προβλήματα ψυχικής υγείας να εργαστούν στην ελεύθερη αγορά. Αυτό άλλαξε με τον ακόλουθο νόμο:

- Το 2017 ο νόμος: 4488 (ΦΕΚ Α' 137/13-09-2017, άρθρο 23) καθόρισε ότι τα άτομα με προβλήματα ψυχικής υγείας ή νοητική αναπηρία που λαμβάνουν επιδόματα ή συντάξεις, μπορούν να τα διατηρήσουν ακόμη και αν βρουν αμειβόμενη εργασία στην ελεύθερη αγορά, εφόσον η εργασία συμβάλλει² στην ψυχοκοινωνική τους αποκατάσταση και την κοινωνική τους επανένταξη.

Η "Ειδική Γραμματεία Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας" του Υπουργείου Εργασίας είχε αναπτύξει μεγάλη δραστηριότητα στην εφαρμογή αποτελεσματικών μέτρων κοινωνικής και αλληλέγγυας οικονομίας. Ειδικά το 2017 και το 2018 πραγματοποίησε ετήσιες εκθέσεις με τη συμμετοχή περισσότερων από 100 μονάδων που δραστηριοποιούνται στην κοινωνική

² Ένας ψυχίατρος ή ένας οργανισμός ψυχικής υγείας θα πρέπει να δηλώσει εάν η απασχόληση συμβάλλει στην ψυχοκοινωνική αποκατάσταση και την κοινωνική επανένταξη.

οικονομία. Το 2020 όμως αναμορφώθηκε ως υπηρεσία του Υπουργείου και οι επόμενες εκθέσεις δεν υλοποιήθηκαν.

Το 2017 ο Οργανισμός Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού (ΟΑΕΔ) παρείχε πρωτοβουλίες σε επιχειρήσεις για την απασχόληση 2000 ατόμων από ευάλωτες ομάδες. Τα μέτρα αυτά περιλαμβάνουν, μεταξύ άλλων, τα εξής

- Χρηματοδότηση στο 70% του μισθού με ανώτατο όριο 700€ για θέσεις πλήρους απασχόλησης και 350€ για θέσεις μερικής απασχόλησης.
- Διάρκεια 12 μηνών με δυνατότητα ανανέωσης για δύο ακόμη έτη.

Δεδομένου ότι οι θέσεις δεν καλύφθηκαν, το 2020 ενισχύθηκαν οι προβλεπόμενες πρωτοβουλίες:

- Η χρηματοδότηση που προβλέπεται για το μισθό αυξήθηκε κατά 90% με ανώτατο όριο 800€ για θέσεις πλήρους απασχόλησης και 400€ για θέσεις μερικής απασχόλησης.
- Τα κριτήρια εγγραφής στο πρόγραμμα για τους άνεργους μειώθηκαν
- Οι δημόσιες επιχειρήσεις και οργανισμοί είχαν την ευκαιρία να προσλάβουν άτομα από ευάλωτες ομάδες, χρησιμοποιώντας αυτές τις πρωτοβουλίες.

Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΠΕΨΑΕΕ

Η Πανελλαδική Ένωση για την Ψυχοκοινωνική Αποκατάσταση και την Επαγγελματική Επανένταξη (ΠΕΨΑΕΕ)³ δημιούργησε το πρώτο "Γραφείο Υποστήριξης για την Απασχόληση" για χρήστες ψυχικής υγείας το 2010 και υλοποίησε το έργο "Γέφυρες για την Απασχόληση" από το 2012 έως το 2014.

Το "Γραφείο Υποστήριξης της Απασχόλησης"

Το γραφείο είναι στελεχωμένο με τέσσερις συμβούλους σταδιοδρομίας και έναν διαμεσολαβητή και προσφέρει εξατομικευμένες υπηρεσίες σε άτομα με ψυχική υγεία που

³ Η ΠΕΨΑΕΕ είναι μια ΜΚΟ που ιδρύθηκε το 1996, συμμετέχει στο εθνικό πρόγραμμα ψυχιατρικής αποκατάστασης "Ψυχαργός" και λειτουργεί δύο κέντρα ημέρας και ένα οικοτροφείο. Οι δραστηριότητές της στο πλαίσιο του προγράμματος "Ψυχαργός" χρηματοδοτούνται από το Υπουργείο Υγείας.

αναζητούν εργασία στην ελεύθερη αγορά (είτε επιθυμούν να αποκαλύψουν την κατάσταση της ψυχικής τους υγείας είτε όχι), είτε σε κοινωνικούς συνεταιρισμούς είτε σε εκπαιδευτικά προγράμματα. Το μοντέλο βάσει του οποίου λειτουργεί το Γραφείο, συνδυάζει στοιχεία από το μοντέλο IPS και μεταμοντέρνες θεωρίες επαγγελματικού προσανατολισμού (εποικοδομητική και αφηγηματική προσέγγιση). Αναλυτική παρουσίαση του μοντέλου μπορείτε να βρείτε στο Drosos, N., & Theodoroulakis, M. (2019)⁴.

Συνοπτικά, τα ακόλουθα στοιχεία είναι σημαντικά:

- Οι σύμβουλοι σταδιοδρομίας δικτυώνονται με πιθανούς εργοδότες. Έχει δημιουργηθεί ένα δίκτυο περίπου 100 εργοδοτών. Οι σύμβουλοι σταδιοδρομίας συμμετέχουν και οργανώνουν ημέρες σταδιοδρομίας και ημέρες παρακολούθησης θέσεων εργασίας.
- Παρέχεται εκπαίδευση για την αναζήτηση εργασίας.
- Ένα επαγγελματικό προφίλ δημιουργείται από κοινού με τον χρήστη. Οι μακροπρόθεσμοι στόχοι τίθενται και επιτυγχάνονται με την υποστήριξη των βραχυπρόθεσμων στόχων.
- Ένας διαμεσολαβητής (χρήστης ψυχικής υγείας) είναι το πρώτο σημείο επαφής στο Γραφείο και υποστηρίζει τον χρήστη στα πρώτα ραντεβού του.
- Υπάρχει συνεργασία με άλλες υπηρεσίες ψυχικής υγείας για την παροχή καλύτερης υποστήριξης και εξατομικευμένων υπηρεσιών.
- Συνδημιουργείται και εφαρμόζεται ένα σχέδιο δράσης.
- Υπάρχει στενή συνεργασία με τους κοινωνικούς συνεταιρισμούς.
- Η εφαρμογή εργαστηρίων και λεσχών εργασίας παρέχει πρόσθετη υποστήριξη στις εξατομικευμένες συνεδρίες, όσον αφορά την ανάπτυξη δεξιοτήτων και την αναζήτηση εργασίας.

⁴ Drosos, N., & Theodoroulakis, M. (2019). Employment as an integral part of social inclusion: The case of mental health patients in Greece. In K. Scorgie & C. Forlin (Eds.) Promoting Social Inclusion: Co-creating Environments that Foster Equity and Belonging. UK: Emerald Group Publishing LTD.

- Οι προσπάθειες χάραξης πολιτικής υλοποιούνται με εκθέσεις και προτάσεις προς το Υπουργείο Εργασίας.

Το Έργο "Γέφυρες Απασχόλησης»

Την περίοδο 2012-2015 η ΠΕΨΑΕΕ υλοποίησε ένα έργο για την εργασιακή ένταξη των χρηστών ψυχικής υγείας στην ελεύθερη αγορά εργασίας, το οποίο συγχρηματοδοτήθηκε από το ελληνικό Υπουργείο Υγείας και την Ευρωπαϊκή Ένωση. Τα ακόλουθα στοιχεία είναι σημαντικά:

- Η ΠΕΨΑΕΕ δημιούργησε δεκαπέντε γραφεία υποστηριζόμενης απασχόλησης σε συνεργασία με δεκαπέντε οργανισμούς ψυχικής υγείας
- Το προσωπικό των γραφείων αποτελούνταν από εξήντα επαγγελματίες ψυχικής υγείας που είχαν εκπαιδευτεί στο μοντέλο υποστηριζόμενης απασχόλησης της ΠΕΨΑΕΕ.
- Δημιουργήθηκε και χρησιμοποιήθηκε ένα μοντέλο υποστηριζόμενης απασχόλησης.
- Εξήντα άτομα με ψυχική υγεία έλαβαν υπηρεσίες και τοποθετήθηκαν σε ελεύθερες θέσεις εργασίας στην αγορά εργασίας.
- Τους παρασχέθηκε συνεχής υποστήριξη μετά την τοποθέτηση και ένας εργαζόμενος σε κάθε εταιρεία εκπαιδεύτηκε να ενεργεί ως "μέντορας" για την υποστήριξη του ατόμου με ψυχική υγεία.
- Μετά την ολοκλήρωση του προγράμματος, το 45% των ατόμων εξακολουθούσε να εργάζεται ή να συμμετέχει σε πρόγραμμα κατάρτισης. Τα υπόλοιπα άτομα δεν επιθυμούσαν να συνεχίσουν να εργάζονται από φόβο μήπως χάσουν τα επιδόματα αναπηρίας.
- Μετά την ολοκλήρωση του προγράμματος τα περισσότερα γραφεία απασχόλησης έκλεισαν λόγω έλλειψης πόρων. Μια Μονάδα που παρέμεινε είναι το "Γραφείο Υποστηριζόμενης Απασχόλησης" που λειτουργεί τώρα ως υπηρεσία που προσφέρεται από το ΚΟΙΣΠΕ "ΔΙΑΔΡΟΜΕΣ". Το Γραφείο προσφέρει συμβουλευτική σταδιοδρομίας

σε χρήστες ψυχικής υγείας με στόχο την ένταξή τους στην εκπαιδευτική και εργασιακή ζωή.

Μέχρι στιγμής, δεν υπάρχουν σχεδόν καθόλου υπηρεσίες ή προγράμματα που να απευθύνονται ειδικά στους NEET με προβλήματα ψυχικής υγείας την Ελλάδα.